

Istočni običaji i sveto Pismo.

Piše Dr. Rudolf Vimer.

Zemlja, u kojoj je naš božanski Spasitelj boravio među ljudima, nije bila samo pozorište njegova djelovanja, već je mnogo utjecala i na način, kojim je propovijedao.

Kao dobar pučki govornik uzimao je Isus svoje poredbe i slike iz okoline, što ga je okruživala: poslužio se prirodnim pojavama zemlje, u kojoj je naučao, upotrijebio prilike iz svakidašnjeg života onih ljudi, kojima je govorio. Palestinska brda i nizine, bregovi i doline, jezera i rijeke, pustara i more, plodine i životinje, život i običaji podale su Isusu izvanjsku formu, da njome protumači duboke istine nauke svoje. Dosta je da u tom pogledu podsjetimo na one mnoge i raznolike priče, kojima je Isus nauke vječne mudrosti svoje predočio i tumačio svojim slušateljima.

Tko dakle želi da dobro shvati bibliju, nije mu dosta da prouči samo svete knjige, već treba da upozna narod i zemlju, u kojoj je biblija ugledala svijetlo. To je razlog što bogoslovu, koji ne poznaje Palestine ni njezinih prilika, ostaje mnogo mjesto nerazumljivo ili tamno. Ako ga je i dobro shvatio, ipak ne može da ocijeni pravu vrijednost i duboku misao, što se krije pod priprostim riječima biblije. Potpuno razumijevanje sv. Pisma podaju nam svete knjige u zajednici sa svetom zemljom.

Proučavati oboje uporedo najzgodniji je način da uro-nemo u pravi smisao i ljepotu riječi božje. Tako nam istočni običaji najljepše i najbolje tumače sveto Pismo. A kažu nam i nešto drugo, što je po svakog kršćanina od ne male vrijednosti.

Zemlja, koju je Spasitelj posvetio svojim smrtnim tijelom, malo se promijenila od Isusovih vremena. Istina je, mnogi su

biblijski gradovi srađnjeni sa zemljom, nestalo je nebrojenih sela, al su im imena i tragovi sačuvani do danas. Nije li nam to očevidan dokaz za istinitost naših svetih knjiga? Kako se povjesnik može uvjeriti po položaju grada ili po razvalinama, je li istina, što mu kazuju stare knjige, tako se i kršćanin može uvjeriti po preostalim gradovima i razvalinama palestinskim, da su sveti pisci pisali zgojnu istinu.

Povrh navedenih nijemih dokaza imademo za istinitost naših svetih knjiga još i živih dokaza. Ne samo da se Palestina nije promijenila, već ni ljudi, koji na njoj žive. Da prouči život davnih naroda, upućen je historik samo na stare knjige. Za život i običaje, o kojima govori sveto Pismo, živi nam je dokaz današnja Palestina. Sve je tu i danas onako, kako su davno pisali stari proroci, pjesnici i povjesnici. Koliko je u tom palestinskom životu očitih i neoborivih dokaza, da su sveti pisci crtali sve onako, kako su vidjeli i čuli!

Tako su nama palestinski ljudi i njihovi običaji živi dokaz vjere naše. Njihov je život živa knjiga, iz koje čovjek čita sveto Pismo.

Isti jezik, kojim su pisane svete knjige, živi u Palestini još i danas ne formom već duhom. Palestinski narod ne govori danas ni židovski ni grčki već arapski. Al da uđete u trošnu kolibu seljaka, ili pod šator palestinskog nomada, našli bi ne samo riječi već i poredbe i slike, kojima je iskićena biblija. I vi bi sigurno pomislili, da ti ljudi imadu bibliju, kako se ono kaže, u malom prstu. Pa ipak nije tomu tako. Bijeje su vrane ljudi među palestinskim seljacima i nomadima, koji znadu čitati, a nijedan od njih nije još imao biblije u rukama.

Tko hoće da prouči život kojeg naroda, nije mu dosta da proputuje njegovom zemljom. U tu svrhu valja dulje vremena živjeti među narodom. Tako će i onaj, koji pođe na hodočašće u svetu zemlju, vidjeti svete bregove i doline, drveće i cvijeće, istočnjake u šarolikoj njihovoj nošnji, al života njihova ne će upoznati. Zato treba dulje vremena živjeti u Palestini, te s biblijom u ruci proučavati i zemlju i narod. Tad će se istom jedno i drugo ukazati u onom starom svijetlu, kad su proroci i apostoli hodali zemljom. Tada će svaki gotovo korak potsjetiti na koje mjesto svetog Pisma i glasno nam doviknuti: Gle, tu je sve još i danas upravo onako, kako je bilo prije toliko tisuća godina!

Pa kako je to moguće, pitat ćete u čudu? Razlog tomu

valja nam potražiti u značajnoj crti semitskog plemena. Duh zapadnjaka jednako teži za napretkom, bio taj kriv ili prav. Istočnjaci drže se nepokolebljivo običaja svojih pradjedova; nitko od njih ne želi da bude bolji od oca svoga. Zapadnjak provodi razmjerno dosta raskošan život u pilu, jelu i zabavama. Istočnjak živi od kruha, mlijeka i voća; jede meso samo na velike svetkovine, ne pije nikad ništa osim vode. Želja za udobnim životom sili zapadnjaka, da si namakne sredstava, pa da se okoristi novim tekovinama, što ih je iznašla znanost i trgovina. U Palestinca toga nema. On nosi jedno odijelo, dok ga ne razdere; ne poznaje ni postelje ni stola ni stolca, a od kuhinjskog posuđa imade samo najnužnije. Bavi se poprečno poljodjelstvom samo toliko, da prožive, a promet prepustio je pravi Arapin Grcima, Armencima i Židovima. Njegova se trgovina ograničila jedino na to, da proda nešto suvišnih plodina i sitne stoke, pa utrškom plati porez ili kupi najnužnije odijelo; daleko je od svake težnje, da steče što više pa da se obogati.

Naročito su stanovnici pustare, Beduini, onaj narod, koji živi navlas onako, kako je živio njihov praotac Abraham. Kako valovi sredozemnog mora udaraju o palestinsko tlo, tako jurišaju i na stare običaje. Svake godine iskrcaju mnoštvo hodočasnika i naseljenika, od kojih palestinski građani vide koješta dobra i zla, pa se povode za Evropejcima i Amerikancima. Tako pomalo iščezavaju stari običaji u gradovima. Al dok je napučena Palestina promijenila toliko gospodara i od svakoga nešto poprimila, ostala je pustara od pamtivijeka u rukama jednog naroda. Slobode Beduina nije mogla da skrši ikakova vlast, pa ih se nije taknula ni kultura ni duh vremena. Zato se stari običaji sve više zaklanjaju u pustaru k onim plemenima, koja sa zapadnjacima ne dolaze toliko u doticaj.

Prije no počnemo raspravljati o istočnim običajima, valja pripomenuti, kako mi nije ni na kraj pameti, da pišem kakav putopis svete zemlje. Tih imade i u našem, a na pretek u stranim jezicima. Niti mislim tumačiti glavne dijelove biblije. Ja bih rado da svojim čitateljima predočim samo vanjštinu, u koju su Isus, apostoli i proroci zaodijevali svoju nauku, pa da pokažem, kako nam današnje prilike svete zemlje lijepo tumače i ujedno potvrđuju bibliju. Pri tom ću poput slikara, koji crta na izvoru, dodati ovdje ondje, što sam i sâm doživio u svetoj zemlji. Suvišno bi bilo, da upozorim vrijedne čitatelje, kako će u ovim

člancima naći mnogo pouke za razumijevanje biblije, a mogu mirne duše reći, i ugodne zabave.

I.

Podneblje.

Palestina poznaje samo dvije godišnje dobi: zimu i ljeto. Proljećem bismo mogli nazvati onih nekoliko dana, kad poslije kiše u travnju prevlada vrućina. O kakvoj jeseni nema ni govora. Čim udari prva kiša poslije svisveta, evo s njome i zime.

Što se u Palestini zove zima, nije prema našem podneblju već kišovita jesen. A to zimsko ili bolje govoreći kišovito vrijeme traje od početka studenoga do pod konac travnja. Prva zimska kiša padne u Palestini kadgod već pod konac listopada, nu redovito početkom studena. Ovu kišu zove sveto Pismo: pluvia matutina ili: imber matutinus, što ne znači jutarnju, već ranu kišu¹. Imade istina i odsada lijepih sunčanih dana, ali nema više vrućine. Iza njih nastala je zima. U razmacima pada odsele kiša po tri, po šest i po devet dana neprekidno. Što se više približaje siječanj, to je češća i gušća, a prema ožujku popušta, dok pod konac travnja sasvim prestane. U više navrata pretvara se kiša u žestoku plohu, koja pljušti ne kao kod nas pō sata, već i cio dan, te nije moguće izaći ni iz kuće. Jao si ga onome, koga ovako nevrijeme stigne na putu! Kad bi nas ovakva ploha ulovala na putovanju, otkrenuli bi se naši konji od kiše i stali kao ukopani, pa ni pod koju cijenu dalje, dok nije popustio pljusak. Silne kiše poruše u to vrijeme i onako slabe mostove, razruju ceste pa zakrče putovanje. To je razlog, što Spasitelj kaže: „Molite se Bogu, da ne bude bijeg vaš u zimu“,² jer je u Palestini putovanje po zimi mnogo neugodnije, nego za ljetne vrućine. S takvim nevremenom navali sa golih brda bujica u sela i gradove, pa jao kući, koja nije čvrsto građena! Veličanstveno i potresno crta Isus propast njezinu. Kao da se protiv nje urotile sve sile: na krov udarila žestoka kiša, temelj joj potkapa bujica, a sa strane navaljuju vjetrovi, da joj uzdrmaju stijene, pa se ruši uz silan štropot.³

Nije u to vrijeme bolje ni u pustari. Na povratku sa Sinaja ulovala nas je 8. ožujka 1896. nenadana oluja u dolini Fahdi.

¹ Joel 2, 23.

² Mat. 24, 20.

³ Mat. 7, 25.

Poskakasmo sa deva i pregnusmo, što je u nas sila bilo, da podignemo bar jedan šator, kako bi spasli samo brašno i slador. Nekoliko puta zabismo u zemlju šiljke, al ih je bujica za čas otplavila. Kad htjedosmo sutradan dalje, zakrčila nam put voda, koja se pred nama razlila u širini od sto metara. Ne preostade nam drugo, već da se povučemo na prvo brdo i pričekamo po drugi dan, dok se splasne voda, koje ovdje inače nikada nema. I tu vrijedi ona Spasiteljeva: „Molite se, da bijeg vaš ne bude u zimi“. U pustari znade bujica navaliti tolikom silom, te za pō sata napuni dolinu od trista metara tri metra dubokom vodom. A nosi sa sobom nebrojene palme, što ih je iščupala, šatore Beduina što ih je zahvatila, ovce, koze, ljude, deve, koje je potopila. Ta poplava budne tako nenadana i nagla, da se pred njom nijesu mogle spasti ni brzonoge gazele.¹

U „zimi“ iznosi poprečna temperatura po danu osam do šesnaest stupnjeva Celsijusevih. Zato poznaju Palestinci mraz samo po imenu, pa se nikad ne boje, da bi naškodio usjevima. Ako dakle pjesan „Benedicite“ kaže: „Benedicite gelu, benedicite glacies Domino“, vrijedi to više za Babiloniju, u kojoj je i spjevana, jer tamo pada živa i na pet stupanja ispod ništice. Za mog boravka u Palestini ulovila se jedno jedino jutro tanka korica leda na vodi, ali je i nestalo, čim se ukazalo sunce.

I snijeg je u Palestini rijedak gost. A tako je bilo i u staro vrijeme, jer se snijeg napominje u svetom Pismu samo dva puta. Davidov junak Banija ubio je u svojoj cisterni lava, na kog je naišao po tragu u snijegu.² Sirski vođa Trifon htio je da konjaništvom priskoči na pomoć svojim u tvrđi jerusalimskoj, ali nije mogao, jer je te noći pao velik snijeg.³ U Galileji drži se snijeg najviše dva dana; u Jerusolimu iščezne za koji sat ako se ne rastopi još prije nego padne na zemlju. Nu veliku ulogu igra snijeg u poredbama svetoga Pisma poradi svoje bjeline.

Rana kiša rijetko je kada izostala. U tom slučaju zabrinuše se poljodjelci i pokriše glavu svoju.⁴ Za vrijeme suše u prosincu odredilo bi veliko vijeće post od tri, šest ili devet dana.⁵ Ako nije palo dosta kiše u prosincu i siječnju, preostala je još

¹ Jullien: L' Egypte. 1896. str. 278.

² II. Kralj. 23, 20.

³ I. Makab. 13, 22.

⁴ Jer. 14, 4.

⁵ Vigouroux, Lexic. III. str. 1531.

uvijek nada, da će travanj popraviti, što su predašni mjeseci uskratili. Tu kišu, koja pada krajem ožujka ili početkom travnja, zove sveto Pismo „imber serotinus“, kasna kiša.¹ O njoj ovisi uvijek, kolika i kakva će biti žetva, pa su je Židovi željno izgledali. Padne li dovoljno kasne kiše, evo još i danas veselja u narodu. Kako kod nas polazi svijet u svibnju u prirodu, da se je naužije, tako grnu Palestinci poslije obilne kasne kiše na vrela i vode, goste se i zabavljaju, jer će ova godina donijeti bez sumnje obilan rod.

U donjem Egiptu ne pada kiša nikada. Tamo natopi Nil zemlju po svojim kanalima, poplavi cijelo polje. Evo, kako Mojsije tumači Židovima u Misiru, što je kiša: „Zemlja, u koju ideš, nije kao zemlja misirska, iz koje ste izašli, gdje si nogama zalijevao posijano sjeme, već je zemlja, u kojoj pada kiša s neba. Zato budete li slušali zapovijedi Gospodnje, dat će na vrijeme zemlji vašoj kišu ranu i kasnu.“²

Kiša je dar božji. Njom je Bog nagrađivao narod židovski, kad mu je bio vjeran. A suša je bič božji, kojim je kažnjavao nevjerne Židove. Zato sveto Pismo isporučuje kišu sa milosrđem božjim: „Dragocjeno je milosrđe božje u vrijeme nevolje kao kišni oblak u vrijeme suše.“³

Čim prestane kasna kiša, zasija priroda u svoj ljepoti svojoj i evo ljeta. To vrijeme slavi Pjesma nad pjesmama ovako: „Jer gle zima prođe, minuše daždi i otidoše, cvijeće se ukazalo u zemlji našoj, dođe vrijeme, da se reže loza, začuo se glas grličin u zemlji našoj.“⁴ Kao preko noći navali sada vrućina i već za nekoliko dana nađe se sva zemlja usred ljeta.

Od svibnja do studena nema u Palestini ni kapi kiše. Kad bi u to vrijeme kišilo, bilo bi to čudo nevideno. Da potvrdi Samuel istinitost riječi svojih, govori narodu: „Stanite sada i pogledajte ovu stvar veliku, koju će učiniti Gospod pred očima vašim. Nije li danas žetva pšenična? Ja ću prizvati Gospodina i spustit će gromove i dažd, da razumijete i vidite, koliko je zlo, što učiniste pred Gospodinom zatraživši sebi kralja“. Tada Samuel zavapi ka Gospodinu i Gospod spusti gromove i kišu u taj dan. I sav se narod prestraši silno.⁵ Sad

¹ Job. 29, 23.

² V. Mojs. 11, 10.

³ Crkv. 35, 26.

⁴ 2, 11. ss.

⁵ I. Kralj. 12, 17.

može poljodjelac da mirno očekuje žetvu, jer ni usjevima ni voćkama ni vinogradima ne može više da naškodi ni magla ni kiša ni tuča.

Rana kiša raskvasi zemlju u toliko, da se može orati sredinom studenoga. Kasna kiša čini, te niklo žito ojača i uzraste. Kako poslije ove pritisne vrućina, evo odmah i žetve. Ječam dozrijeva u nekim krajevima već početkom travnja. I Židovi mogli su lijepo na svoju pashu, koja je padala pod konac ožujka ili na početak travnja, prinijeti Bogu nekoliko snopova ječma. Pšenica dozrijeva dva do tri tjedna kašnje. Nu žetva ne počinje po svoj Palestini u isto vrijeme. U okolini Jeriha žanju ječam u travnju, a pšenicu početkom svibnja. Na morskoj obali dozrijeva žito osam do četrnaest dana, a u gorskim predjelima i četiri tjedna kašnje. Početkom svibnja pošli smo na put od Jerusolima sve do Bajruta i trebali smo za to putovanje puna četiri tjedna. Kako smo putovali od juga na sjever, susretali smo cijelim putem žeteoce.

Neposredno iza kasne kiše zavlada zemljom sunce u svom sjaju i moći. Veličanstven je prizor, kad izilazi. Kao kad kralj u ratnom logoru, što je pokrio polje nebrojenim šatorima, izađe ujutro iz svog grimiznog čadora, tako izilazi sunce sa istoka u svom žarkom rumenilu. A kad je zasinulo, poplavi zlatnim svojim zrakama i nebo i zemlju. Zato kaže sveto Pismo, da stupa kao gorostas orijaškim korakom¹. I nema u svetom Pismu ljepše poredbe za sjaj i slavu božju nego što je sunce. To je razlog, što Isus poređuje blaženstvo pravednika u nebu sa sjajem sunca: „Tada će pravednici sjati kao sunce u kraljevstvu Oca njihova.“²

Od sunca raste i dozrijeva sve, od njega je sav život.³ Ali kad jače pripeče, znade biti i ubitačno. Žarke zrake vrijeđaju oči, a žega muči čovjeka tako, te nitko ne izlazi iz kuće, ako ne mora, jer je već mnogi platio životom. Od sunčanice umro je sin žene šunanske, kojeg je uskrisio prorok Ilija;⁴ sunce ubilo je na mjestu muža junačke Judite, kad je nadzirao žeteoce.⁵

¹ Psalm. 18, 6.

² Mat. 13, 43.

³ Crkv. 11, 7.

⁴ IV. kralj. 4, 18.

⁵ Jud. 83.

Već u vrijeme žetve pritisne žega, a što dalje biva sve to jača prema dobi godine i kraju. Na obali morskoj siže najveća temperatura do trideset i tri stupnja. U brdovitim predjelima mnogo je manja. U okolini Mrtvog mora padne rijetko ispod dvadeset i pet, a znade se popeti i na pedeset stupnjeva u sjeni. Jeriho, Jordan i Mrtvo more posjetismo na samu staru godinu 1895. Taj se dan okupao naš vođa u Jordanu, a i mi bismo to učinili u Mrtvom moru, da smo imali rublja. U Sinajskoj pustari morila nas je u veljači takva vrućina, da smo pocrvenili u licu kao kuhani raci. I na Genesaretskom jezeru pali žega. Već u lipnju susretali smo građanke tiberijadske, koje su samo donje tijelo pokrile tankom suknjom, a gornje im je do pasa bilo posvema golo. Za najvrući grad drže Bajrut, u kojem od silne žege pogibaju sve mušice i iste buhe.

Što je žednomu čovjeku čaša vode, to je palestinskom putniku sjena u ljetu. Sjena je slika sigurnosti i zaštite, te igra veliku ulogu u svetome Pismu: Dobar kralj bit će za Židove kao sjena velike pećine, pod koju će se zakloniti;¹ a kraljevstvo mesijansko bit će kao velik hrast, pod čije će se grane zakloniti ptice.² Jao si ga Židovima, koji hoće da se zaklone pod sjenu Egipta.³ Sjena znači i božju zaštitu. Bog čuva od nasilnika ko što sjena čuva od sunca.⁴ Psalmista moli Boga, da ga zaštiti sjenom krila svojih, to će reći, da mu pomogne. Tako ljubi istočnjak sjenu, da njoj poređuje i vječno blaženstvo. Na blažene na nebu ne će pasti sunce niti ikakova vrućina.⁵

Za ljetne žege propala bi sva vegetacija, da nema rose. Ta je u Palestini neobično obilata. Sa platna, kojim je šator pokriven, curi ujutro curkom, a kosa čovjeka, koji je prenoćio pod vedrim nebom, tako je mokra, kao da je bio na velikoj kiši. Zato je Gedeon lako mogao iscijediti punu zdjelicu rose sa ovčjeg runa, što je preko noći ostalo na gumnu.⁶ Jedino ta rosa pomaže bilju, da odoli vrućini i da raste. I rosa jest osobiti dar božji, a kad je nema, smatra se to za prokietstvo božje. Zato ispoređuje sveto Pismo milost i pomoć božju rosi: „Bit

¹ Is. 32, 2.

² Ezech. 17, 23.

³ Is. 30. 2.

⁴ Is. 25, 4.

⁵ Otk. 7, 16.

⁶ Sud. 6, 38.

ću Izraelu kao rosa i procvast će kao ljiljan“.¹ Čim prigrrije sunce, za čas nestane rose sa bilja i pećina. U tom je smislu rosa znak prolaznosti, pa se prorok tuži, da je dobrotu Židova kao rosa, koja padne u zoru, pa je nestane.²

Ljetnu sparinu ublažuju vjetrovi. Već između devetog i desetog sata pred podne zastruji na sredozemnoj obali vjetrić s mora, koji stigne u Jerusolim oko dva sata. Tu otpočine poslije sunčanog zapada, pa se i opet probudi po noći. To čini, da su noći u Jerusolimu i po ljetu ugodne i svježje. Kad nema zapadnjaka, noći su vruće i nesnosne, a jutro bez rose i hladovine. Taj vjetrić ne dopire nikad do Mrtvog mora, zato je tamo silna vrućina. Još je gore, kad zapadni vjetar nadvlada istočnjak, koji je poznat pod imenom „široko“ (od arap. „šerki“ = istočnjak).

Pred njim se pokunji lišće i cvijeće, te obamre ili propadne. Na nj misli psalmista govoreći: „Čovjek je kao trava; procvate kao cvijet u polju, dune na nj vjetar i nestane ga“.³

A znade „široko“ naškoditi i ljudima. Kad duva, čuti se čovjek duševno i fizički potišten, boli ga glava, a mnogi dobiva groznicu. Oblaci praha i pijeska, što ih „široko“ uzvitla u pustinji, pokopali su već mnoge karavane, a putnika u pustari znade ubiti na mjestu, ako mu duva u lice. Odatle riječ u sveto Pismo: ubiti koga dahom usta svojih. Tako kaže sv. Pavao, da će Isus ubiti antikrista „spiritu oris sui“.⁴ Sveto Pismo zove ga „vruć vjetar“, „vjetar iz pustinje“, a proroci kažu za nj, da je bič božji. Najradije duvaju vjetrovi u zimi i u proljeće. Sjevernjak nosi zimu, južnjak vrućinu, istočnjak sušu, a zapadnjak kišu. Na ovo posljednje sjeća Isus Židove riječima: „Kad vidite oblak od zapada, odmah kažete, bit će dažd i biva tako“.⁵

Osim istočnog vjetra nema u ljetu nikakve oluje. Grmljavina čuje se u Palestini samo u zimsko doba. Najprije podigne se vjetar sa silnim prahom, zatim najednom grmljavina, kiša i gromovi. Oluju naviješta crveno nebo. „Danas će biti bure, jer je nebo crveno i mutno“.⁶ U buri vidi sveto Pismo uvijek prst

¹ Os. 14, 6,

² Os. 13, 3.

³ Psal. 103, 15.

⁴ II. Sol. 2, 8.

⁵ Luk. 12, 54.

⁶ Mat. 16, 3.

božji.¹ Bura je slika neprijatelja, koji napada iznebuha, te neočekivane kazne božje. Zato je grom i bljesak slika nenadana dolaska Isusova.² Tako rijetko ili gotovo nikada udara grom na zemlju, jer je palestinski zrak loš vodič munjine.

Pokraj sve vrućine palestinska je klima dosta zdrava. Mnogi redovnik, koji je u Evropi bolovao od neizlječive bolesti i pošao, da umre u svetoj zemlji, ozdravio je u Palestini potpunoma. Bit će tomu razlog, što ondje vlada suha vrućina, koja ne škodi čovječjem organizmu. Istina je, da su mnogi hodočasnici nastradali u Palestini, nu tomu je kriva njihova neopreznost, koja ne pazi na naglu promjenu temperature. Po danu segne vrućina kadgod i na trideset i pet, a po noći spadne na cigla četiri stupnja. Jedino u močvarnim predjelima trpe ljudi mnogo od malarije. Najviše haraju posvuda očne bolesti. Kriva je tomu silna prašina u ljetu, te žarko istočno sunce, a najviše majke. U Palestini ne drže žene djecu na rukama i ne zastiru im lica od sunca već puštaju, da im gologlava zajaše na lijevo rame, pa ih tako nose po suncu. Zato imade u Palestini još i danas nerazmjerno mnogo slijepaca. Kad je Jafa imala pet tisuća stanovnika, bio je svaki deseti od njih slijep. To je razlog, što među Isusovim čudesimá igraju najveću ulogu slijepci.³

¹ Psal. 50, 3

² Mat. 24, 27.

³ Ova studija prof. dra. Vimera nastavljat će se tako, da će svaki članak biti za se jedna cjelina, kako to pokazuje već ovaj prvi o podnebjju. Opaska ured.